

Bijzondere ambten in de kerk, een zoektocht naar levende liefde

Ko Serier

stelling 1:

Als het bijzonder ambt niet is geworteld in en gedragen wordt door de gemeenschap der heiligen, is alle energie die ingezet wordt bij het zoeken naar en vormen van geschikte ambtsdragers, verspilde moeite en kan deze beter voor andere zaken worden ingezet.

stelling 2:

Onze kerkelijk geïnstitueerde gemeenten zullen op termijn opgeheven moeten worden, indien de huidige trend van niet-beschikbaar-zijn-voor-het-ambt gecombineerd met de vele ontheffingsaanvragen zich voortzet.

Inleiding

In een kort artikel uitputtend ingaan op zaken als 'voorbereiding op, staan naar, groeien in het ambt' en 'de moeiten bij het vinden van ambtsdragers', is onmogelijk. Ik zal me dan ook beperken tot de m.i. meest relevante zaken, met als bedoeling dat we het gesprek erover voortzetten, de problemen serieus nemen en de negatieve consequenties omzetten in positieve actie.

De logica in de ontwikkeling wil ik aanhouden door eerst iets te schrijven over 'voorbereiding op', dan over 'staan naar', vervolgens iets over 'groeien in' en tenslotte ga ik in op de moeiten bij het vinden van ambtsdragers.

Dit alles onder de koepel van bovengenoemde 2 stellingen: (1) binnen de gemeenten moet het gebeuren en (2) het is de doodsteek voor de gemeenten als ambtsvacatures onvoldoende vervuld kunnen worden.

Vorbereiding op het ambt

Toen ds. P.K. Keizer ons tijdens de lessen kerkgeschiedenis duidelijk probeerde te maken dat wij als jongens van 14/15 jaar in principe toekomstige ambtsdragers waren, vonden we dat een aardigheidje, maar namen we het niet serieus. Nu, achteraf, realiseer je je het belang van een vroegtijdige bewustmaking inzake toekomstig ambtsdragerschap. Vorbereiding op het ambt begint blijkbaar reeds bij opvoeding van en onderwijs aan onze kinderen.

Ik maak daar direct de opmerking bij, dat het dan niet alleen maar kan gaan om het 'kennisaspect' van het ambt (plaats, inhoud en functie), maar dat zeker ook het 'belevingsaspect' aan de orde moet komen (waardering, blijdschap tot het ambt geroepen te worden, etc.). Ik meen dat dit laatste belangrijk is. We zijn veelal nogal rationeel ingesteld en weten wel zo ongeveer wat de inhoud van het ambt is, maar als het aankomt op aanvaarding van het ambt, zijn de emotionele argumenten meestal doorslaggevend. Die worden overigens vaak weggemoffeld tussen de zgn. officiële argumenten als: 'geen tijd', 'studie', 'pas getrouwd-jong gezin', 'mijzelf ongeschikt vinden' en 'het vervullen van andere functies'.

Zonder nu op deze plaats in te gaan op zaken als vrouwenemancipatie en deeltijdarbeid van beide ouders, meen ik dat juist de moeder een bijzonder belangrijke rol vervult bij de voorbereiding op het ambt als (vaak verwaarloosd?) onderdeel van de geloofsopvoeding (Hanna-Samuel, Eunike-Timoteüs). Gedurende grofweg de eerste tien levensjaren is de moeder vertrouwensfiguur en gesprekspartner van de kinderen die in die periode zo sterk zijn aangelegd op vorming. En wanneer hiervan gebruik gemaakt wordt, is er bij de voorbereiding op het ambt een specifieke taak weggelegd voor de vrouw, om als moeder in fundamentele zin bezig te zijn met de vorming van ambtsdragers (zonder hierbij nu de taken van vaders, grootouders en andere gemeenteleden te verwaarlozen).

Kinderen en jongeren kunnen op die manier bewust gemaakt worden van de inhoud van en de - mogelijke - roeping tot ambtsdrager. Zij leren dan te leven met de gedachte dat zij op enig moment de verantwoordelijkheid daartoe op hun schouders moeten gaan nemen (net zo goed als dat het geval is betreffende andere levens- en kerkelijke taken).

Dit stukje van de geloofsopvoeding - dat binnen gezin, school, catechisatie en jeugdvereniging een legitieme plek dient te krijgen - vindt plaats binnen de kerk als gemeenschap der heiligen. Als we het dan zo belangrijk vinden dat er voldoende en geschikte ambtsdragers zijn, zullen we als kerkeraad en gemeente de garanties moeten scheppen om deze vorm van voorbereiding op het ambt werkelijkheid te laten zijn (naast andere vormen van voorbereiding zoals cursussen etc. die voor (jong) volwassen gemeenteleden gerealiseerd kunnen worden).

Staan naar het ambt

'Staan naar het ambt' heeft alles te maken met de wijze waarop men gemotiveerd wordt en is, om ambtsdrager te willen zijn. Deze motivatie wordt - positief of negatief - gevoed door de manier waarop de voorbereiding plaatsvindt, de wijze waarop de gemeente tegen ambtsdragers/kerkeraad aankijkt en door de ambtsopvatting en de praktische uitwerking

daarvan door de ambtsdragers zelf.

Behalve dat ik hierboven een pleidooi voer voor een meer gestructureerde voorbereiding vanaf de kinderleeftijd, is het tevens zo dat gedegen, bijbelse, historische, en kerkrechtelijke kennis omtrent het ambt onontbeerlijk is. Je zult immers moeten weten wáár je naar staat. Degelijke kennis en een maximale waardering voor het ambt zullen meewerken aan gemotiveerdheid tot het ambt.

Deze gemotiveerdheid is vervolgens maar niet een zaak van potentiële ambtsdragers, maar maakt deel uit van de verhouding (de wisselwerking die er is) tussen gemeente en kerkeraad/ambtsdragers. Als er op het grondvlak van de gemeente negatief tegen het ambt aangekeken wordt, kun je niet verwachten dat andere gemeenteleden gemotiveerd raken om ambtsdrager te worden. Een dergelijke negatieve kijk kan door veel dingen (die ik niet allemaal kan behandelen) veroorzaakt worden, zoals: een eigenmachtige in plaats van een dienende opstelling van ambtsdragers zelf, een kerkeraad die meent álles voor de gemeente te moeten beslissen en te regelen (een 'regelneef' die de mondigheid van de gemeente onvoldoende honoreert), gemeenteleden die geen verantwoordelijkheid meer durven te nemen, de ontwikkeling van onze ego-cultuur, huisbezoeken die zich altijd in hetzelfde patroon afspelen met bijbehorend 'preekwerk' in plaats van 'luisteractiviteit', de vele problematische pastorale situaties waar we nog allemaal geen antwoord op hebben, en - centraal in dit verband - je niet meer voluit loyaal willen inzetten in de dienst van Gods Koninkrijk, waarin de liefde tot God en mede(kerk)mens fundamenteel zou moeten zijn.

Deze zaken zijn geen uitzonderingen meer. Allerwegen kun je dergelijke 'klachten' zowel van de kant van gemeenteleden als ook van ambtsdragers te horen krijgen. Wil 'staan naar het ambt' als een positieve waarde voor steeds meer broeders werkelijkheid worden, dan zullen we met elkaar aan het werk moeten gaan en bovengenoemde (en andere) hindernissen opruimen. De vraag is echter of we dat ook echt willen. Dat kost moeite en energie. Maar het is de moeite waard, omdat een kerkelijk actieve inzet, op grond van het besef dat het lidmaatschap van Gods gemeente blijdschap en verantwoordelijkheid tegenover elkaar met zich meebrengt, een machtige toekomst biedt.

Groeien in het ambt

Afstuderen voor een bepaald beroep betekent dat je de kwalificaties voor dat beroep hebt verworven, maar ook dat je de praktische uitoefening van dat beroep jezelf nog eigen moet maken. Zo ligt dat ook voor ambtsdragers: voorbereiding op en 'begeerte' tot het ambt maken nog geen goede ambtsdrager; het zijn nog 'slechts' de randvoorwaarden.

Als we er dan vervolgens rekening mee houden dat de vervulling van het ambt een grote verantwoordelijkheid met zich meebrengt, eerst tegenover de Here, vervolgens tegenover de gemeente en tenslotte tegenover elkaar, dan dient de ingroei in het ambt serieus aandacht te krijgen.

Voor het eerst dienstdoende ambtsdragers dienen m.i. een mentor aangewezen te krijgen, die samen met de 'beginneling' de wijk bedient en hem invoert in de vele principiële en praktische ambtshandelingen.

Van groot belang is, dat de beginnende ambtsdrager (maar ook de meer ervaren broeders) structureel de mogelijkheid tot verwerking van wat hij meemaakt, geboden wordt. Dit kan via de mentor, maar ook via gesprekken met andere ambtsbroeders. Voor de vervulling van deze 'verwerkingsfunctie' is een krachtige vertrouwensbasis voorwaarde: je geeft jezelf bloot en stelt je kwetsbaar op en dat is niet zo eenvoudig.

Iedere kerkeraad kan er voor zorgen, dat er voor de startende ambtsdragers een informatiepakket aanwezig is, met als inhoud: allerhande regelingen, besluiten, relevante literatuurverwijzingen e.d. die voor de uitoefening van het ambt van direct belang zijn. Ook kan iedere kerkeraad een goede kerkeraadsbibliotheek aanleggen met betrekking tot de aandachtsgebieden die het ambt betreffen.

De zgn. censura morum-ronde zou meer uitgebuit kunnen worden betreffende de onderlinge zorg en steunverlening van ambtsdragers ten opzichte van elkaar (hedendaags gezegd: het zou een meer structurele vorm van intervisie kunnen bieden). De groei in het ambt voltrekt zich binnen de gemeenschap der heiligen. De gemeente is net zo goed verantwoordelijk voor haar ambtsdragers als de ambtsdragers dit voor de gemeente zijn. Zij respecteert, koestert en draagt haar ambtsdragers op de handen. Ambtsdragers die zich op een dergelijke wijze door de gemeente 'gedragen' weten, zullen dit als een verlichting en waardering van hun ambtsdienst ervaren. Het zal op een positieve manier tevens de ingroei van 'starters' in sterke mate bevorderen.

Tenslotte, en het meest van belang, is er de door God beloofde zegen op de ambtsdienst, indien beginnende en ervaren ambtsdragers zich Salomo's bede om wijsheid (1 Kon. 3) eigen maken.

Moeiten bij het vinden van ambtsdragers

Het 'traject' vanaf de gesprekken over beschikbaarstelling voor het ambt tot en met de benoeming als ambtsdrager, is voor vele kerkeraden een jaarlijks terugkerende, moeizame aangelegenheid met veel teleurstelling. Ik weet dat het in veel gemeenten al jarenlang niet eens meer lukt om (zeker voor ouderlingen) dubbeltallen te vormen, maar dat nog slechts de

mogelijkheid tot benoeming soelaas biedt. Dit dan nog afgezien van het steeds meer voorkomende fenomeen van verlenging van de ambtsperiode van zittende broeders, die als gevolg hiervan weer onevenredig zwaar worden belast. De veel voorkomende ontheffingsaanvragen tijdens een ambtsperiode dienen eveneens tot deze moeiten gerekend te worden. Deze litanie van klachten en moeiten kan eenvoudig met meer aangevuld worden, maar beter is het dit om te zetten in positieve actie. Omzetting in positieve zin, vraagt echter om een combinatie van visie en activiteiten die zich met name op het vlak van de wisselwerking tussen kerkeraad en gemeente zullen afspelen. Het vraagt opnieuw tijd en energie en dient beschouwd te worden als een investering die deels op korte termijn, deels op lange termijn rendement kan opleveren. Ter afsluiting van dit artikel wil ik een aantal van dergelijke positieve acties, in korte bewoording, nog eens onder elkaar zetten.

Positieve acties

1. Bij opvoeding en onderwijs van kinderen en jongeren structureel aandacht geven aan betekenis, inhoud, beleving en waardering van het ambtsdragerschap.
2. Afhankelijk van het moment van talstelling zouden alle (bijbel)studieverenigingen in de gemeente zich eens per jaar kunnen bezinnen op betekenis en inhoud van de ambtsdienst.
3. Bij de start van ieder seizoen zouden de kerkeraden een kaderbijeenkomst kunnen houden, met als inhoud een bezinning ten aanzien van de wijze waarop men in dat seizoen bezig wil zijn met belangrijke en actuele zaken die met betrekking tot de gemeente aan de orde zijn. De resultaten van die bezinning worden dan vervolgens tijdens de eerstkomende (najaars)gemeentevergadering met de gemeente doorgesproken.
4. Voorkomen dient te worden, dat de moeiten bij het vinden en vasthouden van ambtsdragers als een kerkeradsprobleem ervaren wordt. Het is een gezamenlijk probleem van gemeente en kerkeraad, waarop ook de gemeente aanspreekbaar is en waarvoor zij verantwoordelijkheid draagt. In een open en eerlijke communicatie met de gemeente(leden) dient de kerkeraad de gemeente hierbij te betrekken, bewust te maken van de problematiek en uit te dagen tot deelname in het zoeken naar oplossingen.
5. Eens per periode (om de vier jaar bijvoorbeeld) is het mogelijk om korte kadercursussen (zes maal) te organiseren, die de verschillende aspecten van het thema 'ambt en gemeente' behandelen.

Besluit

Een eerste versie van dit artikel schreef ik onmiddellijk na - opnieuw - teleurstellende ervaring bij de talstelling etc. van nieuwe ambtsdragers: mijn boosheid daarover werd in die versie ten onrechte te veel verwoord. De kritische opmerkingen van mijn collega en broeder Jan Klapwijk zorgden voor de nodige nuancerings. Hij maakte mij weer eens duidelijk dat het ook ten aanzien van dit onderwerp gaat om diepgaande ervarings- en belevingsvragen, om vragen over eigentijdse toepassingen, kortom, om *een zoektocht naar levende liefde*.